

LIETUVOS KAIMO PLĖTROS 2014–2020 M. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO 2014–2016 M. ATASKAITOS SANTRAUKA

Įgyvendindama Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programą (toliau – Programa), Lietuva kasmet iki birželio 30 d. turi pateikti Europos Komisijai metinę programos įgyvendinimo ataskaitą už praėjusius metus. Šioje ataskaitoje turi būti apžvelgiamas Programos finansinis įgyvendinimas ir fizinių rodiklių pasiekimas, pateikta problemų, kurios kilo įgyvendinant Programą, santrauka ir joms spręsti taikyti veiksmai, apžvelgtas techninei pagalbai skirtų lėšų panaudojimas, atsakyta į vertinimo klausimus, siekiant nustatyti koku mastu Programa prisidėjo prie prioritetų ir tikslinių sričių įgyvendinimo ir kt.

Ataskaita Europos Komisijai, kurią Lietuva teikia siekdama atsiskaityti už Programos įgyvendinimą, apima 2014–2016 kalendorinius metus.

Parama kaimo plėtrai 2014–2020 m.

2014–2020 m. investicijos į kaimo plėtrą Lietuvoje vykdomos, atsižvelgiant į šešis prioritetus, susijusius su žinių perdavimu ir inovacijų skatinimu, žemės ūkio veiklos konkurencingumo didinimu, maisto grandinių organizavimo skatinimu, žemės ūkio ir miškininkystės ekosistemų atkūrimu, išsaugojimu ir pagerinimu, efektyvaus išteklių naudojimo skatinimu ir klimato kaitos mažinimu bei socialinės įtraukties didinimu ir skurdo mažinimu. Iš viso pagal Programą Lietuvai suplanuota 1,977 mlrd. Eur paramos, iš kurių ES lėšos sudaro 1,617 mlrd. Eur. Paramos lėšos skirtos 16 priemonių įgyvendinti ir anksčiau prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti (pavyzdžiui, mokama parama 2007–2013 m. ją gavusiems anksčiau iš žemės ūkio veiklos pasitraukusiems asmenims, pusiau natūriniais ūkiams, ekologiniams ūkiams, aplinkosauginius įsipareigojimus prisiėmusiems žemės ūkio ar miško valdoms).

2014–2020 m. investicijos koncentruojamos toms sritims, kurios gali prisidėti prie inovacijų diegimo ir konkurencingumo skatinimo, naujų darbo vietų kūrimo, socialinės ir ekonominės sanglaudos skatinimo, aplinkosauginių tikslų įgyvendinimo. Maždaug 31 proc. viso Programai numatyto finansavimo skirta investicijoms į materialųjį turtą, t. y. žemės ūkio valdų modernizavimui, žemės ūkio produktų perdirbimui, rinkodarai ir plėtrai, žemės konsolidacijai, miškų infrastruktūros gerinimui ir kt. Siekiant žmones skatinti ūkininkauti vietovėse, kuriose esama gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių, 15 proc. visų Programos lėšų skirta būtent šioms veikloms remti. Apie 11 proc. viso kaimo plėtrai numatyto finansavimo skirta ūkio ir verslo plėtrai, t. y. paramai jaunųjų ūkininkų įsikūrimui, smulkiesiems ūkiams, ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse bei ekonominės veiklos plėtrai. Svarbu paminėti, kad 2014–2020 m. aplinkosauginių tikslų siekiančioms priemonėms skirta 36 proc. Programos lėšų, siekiant prisidėti prie klimato kaitos mažinimo, biologinės įvairovės išsaugojimo bei gražesnės ir sveikesnės aplinkos gyvenimui sukūrimo.

2014–2020 m. Programoje yra naujovių, kurių nebuvo ankstesniais ES paramos kaimo plėtrai teikimo laikotarpiais. Pavyzdžiui, atsižvelgiant į užimtumo situaciją kaimo vietovėse ir didesnę nedarbą, teikiama parama ekonominės veiklos pradžia ir naujų verslų kūrimui. Anksčiau verslo pradžios iniciatyvos kaimo vietovėse nebuvo finansuojamos. Atsižvelgiant į sunkumus, susijusius su didėjančia konkurencija ir vartotojų rinkų konsolidavimu, nepakankama kooperacija žemės ūkio sektoriuje, suplanuota teikti paramą gamintojų grupių (organizacijų) įsisteigimui, jų veiklos pradžia. Siekiant padėti ūkininkams efektyviau kovoti su padidėjusia aplinkos ir ekonomine rizika, atsirandančia dėl klimato kaitos poveikio augalams ir pasėliams bei dėl pasireiškiančių gyvūnų ligų protrūkių, pagal Programą bus kompensuojama dalis pasėlių, gyvūnų ir augalų draudimo įmokų.

Pasirengimas kaimo plėtros programos priemonių įgyvendinimui

Siekiant tinkamai įgyvendinti Programą, daug dėmesio skirta kokybiškiems dokumentams parengti, administracinei naštai potencialiems pareiškėjams ir paramos gavėjams mažinti, piktnaudžiavimo parama atvejams užkirsti ir kt. 2014–2020 m. įvesta balais grindžiama projektų atrankos sistema, sugriežtinti reikalavimai išlaidų pagrįstumui ir patobulinta išlaidų pagrįstumo vertinimo tvarka, patvirtinta dirbtinių sąlygų nustatymo metodika, kuri aktuali siekiant išvengti sukčiavimo ir apgaulingo pasinaudojimo paramos lėšomis, patikslinta sankcijų už reikalavimų nesilaikymą ir pažeidimus tvarka. Įvertinus įvykusių kvietimų

pirminius rezultatus, buvo tikslinami projektų atrankos kriterijai, atliktas pirmasis Programos pakeitimas, kuriuo buvo tikslinamos Programos administravimo nuostatos bei paramos teikimo reikalavimai pagal daugelį Programos priemonių. Taip pat buvo pakeistos Programos administravimo taisyklės. Buvo patikslinta paraiškų, mokėjimo prašymų ir ataskaitų teikimo tvarka, numatant, jog dokumentai turi būti teikiami informacinėje sistemoje ŽŪMIS (www.zumis.lt). Elektroniniu būdu gauti dokumentai greičiau patikrinami, nes dalis duomenų gaunama tiesiogiai iš atitinkamų valstybės ir žinybinių registrų bei valstybės informacinių sistemų, todėl ŽŪMIS ši informacija atsiranda automatiškai. Iš gautų paraiškų, 60 proc. buvo pateikta elektroniniu būdu. Be to, buvo inicijuoti Kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymo pakeitimai, siekiant sudaryti nacionalines reguliacines prielaidas, galinčias padėti skatinti gamintojų kooperaciją ES lėšomis. Siekiant spręsti einamąsias priemonių įgyvendinimo problemas, 2016 m. buvo keičiamos priemonių įgyvendinimo taisyklės, taip pat įgyvendinami kiti veiksmai, pavyzdžiui, organizuojami seminarai ar informaciniai renginiai pagal priemones ir veiklos sritis, pagal kurias paraiškos buvo renkamos pirmą kartą ir potencialūs pareiškėjai galėjo susidurti su informacijos trūkumu., ir kt.

Programos įgyvendinimo pažanga

Iki 2016 m. pabaigos pagal Programą patvirtintos paramos suma siekė daugiau nei 753,82 mln. eurų, o išmokėtos paramos suma – 418,56 mln. eurų, iš kurių ES dalis sudarė 333,65 mln. eurų.

Iki 2016 m. pabaigos buvo pradėti įgyvendinti visi šeši Programos prioritetai (pagal juos priimtos ir patvirtintos paraiškos, patvirtinta, išmokėta ir deklaruota parama). Pagal Programą iš viso buvo patvirtinta beveik 754 mln. Eur paramos lėšų arba 38 proc. visos 2014–2020 m. kaimo plėtrai skirtos paramos sumos. Išmokėta paramos suma – 418,56 mln. eurų (iš kurių ES dalis sudarė 333,65 mln. eurų), t. y. 21 proc. visos Programos įgyvendinimui skirtos paramos sumos. Daugiausiai lėšų buvo išmokėta už žemės ūkio paskirties žemę, kurioje esama gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių – daugiau nei 156 mln. Eur. Ūkių perspektyvumo ir žemės ūkio veiklos konkurencingumo didinimui bei inovacinių technologijų diegimui išmokėta daugiau nei 100 mln. Eur. Socialinės įtraukties skatinimui ir skurdo kaimo vietovėse mažinimui buvo išmokėta daugiau nei 4 mln. Eur.

Paminėtini šie 2014–2016 m. pasiekti rezultatai:

- **Investicijas** (pabaigę įgyvendinti projektus) į žemės ūkio valdas atliko **1 109 ūkiai**, iš kurių didžioji dalis buvo augalininkystės ūkiai – 52 proc., gyvulininkystės ūkiai – 42 proc.;
- Paremti (išmokėta visa skirta parama) 72 smulkūs ūkiai, o bendra investicijų suma šiems projektams įgyvendinti siekė daugiau nei 1 mln. eurų. Iš viso parama buvo patvirtinta 393 smulkiems ūkiams.
- Įgyvendinti **63 projektai žemės ūkio vandentvarkos srityje**, skirti susidėvėjusios laukų drenažo sistemų infrastruktūros atnaujinimui, o šioms veikloms įgyvendinti buvo išmokėta daugiau nei 22,6 mln. Eur;
- Patvirtintos **585 paraiškos**, pagal kurias teikiama **parama jaunųjų ūkininkų įsikūrimui** ir siekiama prisidėti kartu kaitos žemės ūkyje palengvinimo bei palankesnių sąlygų ūkininkavimui sudarymo. Iš jų **46 jaunieji ūkininkai** baigė įgyvendinti projektus, o viešosios išlaidos šiems projektams įgyvendinti siekė daugiau nei 2,7 mln. eurų.
- Įgyvendinus **11 projektų**, kuriais diegtos miškininkystės technologijos ir prisidėta prie miškų ūkio modernizavimo ir jų ekonominės vertės didinimo, buvo sukurta **12 naujų darbo vietų**.
- Paramą gavo **160 valdų, dalyvaujančių žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemose**. Šia priemone siekiama didinti žemės ūkio produkcijos pridėtinę vertę;
- Įgyvendinta **11 projektų**, skirtų investicijoms į žemės ūkio produktų perdirbimą ir jų kokybės gerinimą. Viešosios išlaidos projektams siekė daugiau nei 5,4 mln. Eur;
- **paremta daugiau nei 3 tūkst. ekologinių ūkių**, o **paremtas plotas**, kuriame buvo vykdomos ekologinio ūkininkavimo veiklos, siekė beveik **202 tūkst. ha**;
- parama išmokėta daugiau nei **3,8 tūkst. ūkininkaujančių „Natura 2000“ teritorijose**, o **paremtas plotas** siekė daugiau nei **28 tūkst. ha**;
- **Paremtas daugiau nei 1,15 mln. ha plotas teritorijose, kuriose esama gamtinių ar kitų specifinių kliūčių**, bei prisidėta prie ūkininkavimo mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse

- skatinimo. Vietovėse su kliūtimis ūkininkaujantiems asmenims – daugiau nei 72 tūkst. valdų valdytojų – išmokėta daugiau nei 156 mln. Eur paramos;
- **paramą miško įveisimui gavo 208 valdos**, o apželdintos mišku žemės plotas siekė **daugiau nei 1 tūkst. ha**. Taip pat parama buvo mokama **2,7 tūkst. paramos gavėjų už anksčiau įveistą mišką, o paremtas plotas – daugiau nei 17 tūkst. ha**.
  - **Parengtos 49 vietos plėtros strategijos**, pagal kurias bus finansuojamas vietos projektų įgyvendinimas, o joms parengti išmokėta daugiau nei 430 tūkst. Eur paramos;
  - Įgyvendinti **869 asbestinių stogų dangos keitimo projektai** kaimo vietovėse, pagal kuriuos išmokėta beveik 1,3 mln. Eur paramos lėšų. **2,6 tūkst. kaimo gyventojų** dėl įgyvendintų asbestinių stogų dangos keitimo projektų naudojami geresnėmis paslaugomis.

Tolimesni iššūkiai

Poreikis ES investicijoms kaimo plėtros srityje 2014–2020 m. yra didžiausias tose srityse, kurios apibrėžiamos kaip „tradicinės“, t. y. parama jaunųjų ūkininkų įsikūrimui, ekologiniam ūkininkavimui, žemės ūkio valdų modernizavimui, nes reikalavimai paramai gauti yra pakankamai aiškūs potencialiems pareiškėjams, egzistuoja tokių veiklų įgyvendinimo patirtis. Vis dėlto, siekiant tinkamai panaudoti visas kaimo plėtrai skirtas lėšas, itin svarbu tinkamai pasirengti naujų priemonių, kurios nebuvo įgyvendintos ankstesniais programavimo laikotarpiais, įgyvendinimui, užtikrinti tinkamą potencialių pareiškėjų informavimą ir naujų priemonių viešinimą. 2016 m. nebuvo pradėta įgyvendinti gamintojų grupių ir organizacijų įsteigimui skirta priemonė, todėl svarbu atlikti reikiamus veiksmus (t. y. tinkamai apibrėžti pareiškėjo sąvoką) ir sudaryti galimybes pareiškėjams gauti paramą kooperacijos žemės ūkyje skatinimui.